

lepoto gospodarice. Ljubezen, ljubezen je zopet vsebina teh pesmi.

Vsi ga poslušajo kot začarani, od vseh strani mu doni hvala po dokončanem petju, toda on je obilo poplačan z milostnim in hvaležnim pogledom plemenite gospé...

Toda čas hiti, in mi smo, kjer smo. Kdo ni šel kakega večera mimo kakega okenca, in je notri zagledal kako deklico, ki je pela kako pesmico, pa takó pela, da se mu je kar srcece treslo?...

Kdo, pravim, je bil takrat takó prozajičen, da je vzdignil prste svoje desne roke in štel nanje, ali je deklica prav škandirala ali ne, ali pa, da je prislonil ušesa k zidu in poslušal, ali ima pesem kaj misli ali nič. In če je deklica pela o svoji črni bóli, da je zamrmral nejevoljno: Oh! Sentimentalnost, svetobol, razneženje, romantika?!

Da, vi pravite, da mora imeti pesem Bog ve kake misli.

Salament nazaj! Čakajte, da vam povem, katere pesmi meni najbolj ugajajo.

Prešernova: »Nezakonska mati« in »Strunam«, Heinejeva: »Einsam in der Waldkapelle«, Goethejeva: »Sah ein Knab ein Röslein stehn«, Gregorčičeva: »Rože je na vrtu plela«, Kolcov: »Ljudi boljše skazite« itd.

In vendar: kaj se izraža v vseh teh pesmih? Groga naj vam pove! On ve dobro, kakó se ta stvar imenuje. No Groga! Povej, no!

»Občutki, sami občutki!«

Ljubezen do deteta, do ljube, žalost po ljubem, to so sami občutki, pa nikake posebne misli. Nasprotno pa mi je dobro znano, da ravno tiste pesmi, ki imajo kake posebne misli, niso nikdar zadobile pri ljudeh tolike veljave, kakor take priproste, iz srca izvirajoče in v srce se gajoče pesmice.

Nikakor nočem zavreči takih pesmij, ki imajo v sebi globóke misli, o ne, ampak jaz samo toliko rečem, da nihče od pesnika ne more zahtevati mislij, pač pa, da mu pesem v srce seže. To je postulat, ki ga ne morete zavreči in zanikati.

Ako pregledujemo pesnike, zapazimo, da so največ uspeha dosegli oni, ki so peli naravno, priprosto, narodno.

Goethe, Kolcov, Gregorčič.

Kdor bere: »Sah ein Knab ein Röslein stehn«, kdor bere: »Ne šumi ti rož!« ali: »Visoko vrh planin stojim«, čuti se takó prestavljenega v lepo narávo, diše vase njen čist zrak, jasne misli, a priproste misli raduje se in žaluje ž njó. Priprosto in jednostavno je to in vendar umetno. Človeka prestavi to zopet v njegovo prvotnost nazaj, preč beže od njega razuzdanost in spoznanje, ironija, romantičnost, vsa pretiranost mu mrzé, tuje ga več takó ne zanima.

Toda koliko časa je potrebovala lirika, da je prišla do tega mesta, kjer je, prej, nego je prišla od svoje čeznaravnosti do naravnosti. Od psalmov čez Anakreonta, Horaca, oboževalje žensk in čez romantike prišla je konečno do čiste prirode.

Prej so bili občutki, toda ali pokvarjeni ali pa izmišljeni, — zdaj so taki, kakor so v resnici.

O, poezija (lirika) je življenje samo, toda notranje življenje.

In najlepša je, če se je ne prestavlja na gradove, na vshod, v visóke sfére in med omizje (kjer je vse

pijano), ampak v samóto. V vrvenju ljudi se človek zamóti in raztrése, toda v samóti spozna šele samega sebe, svoje srcé. Čemu tudi naj čuti dvorska gospodična ali kaka Zulejma bolečine in veselje, ki ga čutimo mi, naše gospodične in naši mladeniči. A čemu bi tudi pretiravali naše občutke, čemu jih mešali z mislimi, kedar jih ni treba. Povrnimo se k naturi in narodu, in naše pesmi bodo lepe. Da! Velikega pomena za nas je narodna poezija. Kajti mi smo kolikor toliko pokvarjeni, narod ne še takó; on še misli in čuti kakor [treba] je prav: mi smo afektirani. Zato naj gré ne le kdor hoče [prav] v narodnem duhu pisati črtice in novele, ampak tudi, kdor hoče peti, v narod... Ni še ves takó pokvarjen, da bi se ne dalo dobiti iz njega nič dobrega.

Pač s pravico težko pričakujemo izdaje narodnih pesmij. One hranijo za nas veliko dobrega in lepega, česar se še nismo poslužili.

Toda rekli bode, da vam nisem povedal dosti o liriki. Seveda, seveda, vi hočete imeti definicije. Žalibog, nimam časa, da bi jih sestavljal.

Po moji misli je glavna vsebina lirike notranje dušno življenje človeško, vse njegove skrbi, ljubezen, žalost, trpljenje... najde odziva v líričnih pesmih. Ravno v tem se menda razlikuje od epike, ki nam predstavlja bolj zunanje delovanje človekovo, ki ima pa vse svoj začetek v človeškem srcu in umu.

Čim nam lirika predstavlja samó občutke in misli, predstavlja nam epika delovanje, iz katerega lahko sklepam na dušni stan človekov.

Toda ura je že štíri. Pa drugič kaj več.

D. Kette.

Simona Gregorčiča literarni prvenci v l. 1865 in 1866.

Priobčil Peter Butkovič.

V letu 1865., ko je bil pesnik Simon Gregorčič prvo leto v goriškem bogoslovju, so osnovali takratni bogoslovci svoj list »Slogó«, ki naj bi »složno« družil slovenske in hrvaške tovariše. Geslo njegovo je bilo: »Vse za vero in dom«, namen pa enak onemu, katerega so izdajali ljubljanski bogoslovci pod imenom: »Slovan-ska lipa«, namreč: »— vaditi se i uriti se v slovenskej pisavi in pri vspešnej marljivosti i dostojnih sposobnostih izobraziti i pridobiti si izurjenih učenih pisateljev«. Dalje govori urednik: »Kakor smo po prijateljskem pismu zvedli — razširja se i razcveta ta »Lipa« (ljubljska) prav veselo i pognala je že marsiktero zeleno peresce, kar se jezika tiče i znanstvene vrednosti precej izverstnih sestavkov. — V enaki namen združila se je šolska mladina v bogosl. zavodah i na viših šolah tudi v sosednih mestih: v Mariboru i posebno v Zagrebu, kjer se bogoslovci prav marljivo vadijo materne jezika i večá znamenita dela spisujejo i dajajo na svitlo tudi med občinstvo.«

»Zeleno peresce«, ki je pognalo iz »Slogó« in se razrastlo v mogočno vejo naše slovenske literature, je bil pesnik Gregorčič.

Priobčujem le one spise Gregorčičeve, ki so v listu podpisani z njegovim imenom in si tudi po stilu zagotavljajo Gregorčiča za očeta. Da so še druge drobtine njegove, ne dvomim, a se ne menim zanje radi težkoče dokaza. Podpisana je pesem »C v e t i c e n a g o m i l i« (Slogá, broj 2, l. 1865.) in trije sestavki

v prozi: »Nektere misli o možkem obnašanju« (Sl. br. 3, 1865), »O kerščanski polnosti. Spisal S. Gregorčič« (Sl. br. 8, 1865) in »Ladja in človek« (Sl. br. 4, 1866). Druga spisa v prozi ne priobčujem v tem listu, ker ne sodi po vsebini sem.

Ker je prvi letnik »Sloga« v originalu in duplikatu, sem primerjal oba in popravil nekatere »lapsus calami«. Vidno je, da je Gregorčič v drugem letniku (1866) opustil pisavo vert, smert itd.

»Sloga« je zamrla že po dveh letih.

I.

Cvetice na gomili.

»Al še tu življenje klije,
Kamor seme seje smert? —
Kdo temotne te žalije
Venča ko pomladnji vert?

Kaj cvetice, vaše lice,
Kaj če tu vaš kinč i kras?
Ven izkopljem iz zemljice,
Presadim na vertec vas.

Tam pomladnega živjenja
Boste zerle žar i čar,
Tu živjenje vsako jenja,
Tu le smerti je oltar!«

»Pusti tukaj nas cveteti —«
— Cvet na grobu zašumi —
»Kar ne moreš ti umeti,
Vse še brez pomembe ni! —

Ni tu ne živjenja meja,
Lepšega začetek je:
'Z groba noči se prismeja
Ti nebeško solnčice.

Kakor mé iz rake vsklile
Krasno smo na beli dan,
Ti prerodil iz gomile
Bodeš se za boljši stan.

Pusti, pusti vsako dvombo:
Pusti pezo vseh skerbi,
Terdno iměj na nas oslombo:
Unstran lepši zor blišči! —

To dvomljivcem šepetati
Večni sem nas je vsadil,
Tukaj pusti nas ostati,
Kjer germiček naš je vsklil! —«

»Le cvetite, cvetke zale,
Vite se ob križu v zrak,
'Z groba temnega pognale,
So vstajenja jasni zrak!« — Gregorčič.

(Konec.)

Taras Ševčenko.

(Ob stoletnici rojstva. — Spisal Jos. Abram.)

»A nadeja, brate, ne umrje!«

Letos slavijo Ukrajinci narodno sveto leto. Z velikimi slovesnostmi ga praznujejo. Nad 30 milijonov src se strinja v eno srce, v eno željo, eno prisego:

Spi, Tarase, tiho, tiho,
dokler Bog te ne vzbudi;
v vek ne zabi Ukrajina
tvojih besedi...! (Oleks. Konisikij.)

»Kdo je pokojnik?« je vprašal nekdo o prenosu Ševčenkovega trupla iz Peterburga na Ukrajino in odgovorili so mu: »Mužik (kmet), no čin na njim generaljskij!« — In velezaslužni Ukrajinec Kuliš je tedaj izpregovoril: »Ali hočeš, batko (oče) Tarase, oditi na Ukrajino brez rdeče kitajke,¹ kozaške zasluge (odlikovanja)? Ali si ti nižji od kozaških junakov, ki so jih pokrivali s kitajko, ki so se ponašali s kozaškim odlikovanjem? — Razgrnite, ljubi moji, častni rdeči cvet čez tužno črno krsto Tarasovo! Naj se pojavi naš batko na Ukrajini kot pravi junak, ki je živel in umrl v boju za blagor, za srečo in svobodo našo...!«

In pokrili so ga z rdečo kitajko in odpeljali na Ukrajino, kjer so ga sprejemali rojaki s solzami — vsa Ukrajina je plakala za batkom —. Izprezali so konje in vlekli voz samotež ter ga slednjič odpeljali na Černečo (od tedaj Tarasovo) goro ob toli opevanem in ljubljemem Dnjepru. Tam je od nekdanj želel počivati:

Ko umrjem, pokopljite
mene na mogili
sredi stepe neizmerne
v Ukrajini mili:
da bom gledal širno polje,
Dnjepr in skalovje,
da bom slišal, kak deroče
mu bobni valovje... (Zapoved.)

Tam je ukrajinska narodna božja pot. In kdor ne more v resnici, pa v duhu poleti, ko ptica lahno-kрила, zlasti letos na ljubljeno gomilo, okrašeno z veli-

Opomba. Taras Ševčenko se je rodil 9. marca (po starem štetju 25. februarja) leta 1814. v Morincjah v kijevski guberniji. V šolo je hodil dve leti — bil je torej samouk. Najprej je bil pastir, potem je bil pri svojem gospodu, ki je imel skoraj neomejeno oblast čez ljudi tistega kraja, za lakaja. Ker je kazal deček veselje do slikarstva, ga je dal gospod slikarjem v šolo; upal je, da bo imel tako več dobička od njega. Leta 1838. so ga prijatelji, akademična slikarja v Peterburgu, Brjulov in Venecijanov ter slavni ruski pesnik Žukovskij (spesnitelj ruske himne) odkupili od gospoda za 10.000 rubljev. Bil je nato akademični slikar na akademiji v Peterburgu, obenem je tudi pesnikoval. Leta 1840. je izdal prvič »Kobzarja«, leta 1841. »Hajdamake«. Leta 1847. je bil, zlasti zaradi pesmi »Kavkaz«, preganjan in je služil kot vojak nad Aralskim morjem, kmalu nato pa v Novopetrovski trdnjavi v Aziji, kjer je bil pod silno stroгим nadzorstvom in ni smel ne pisati, ne slikati. Leta 1857. je bil po posebnem prizadevanju rodbine Tolstih pomiloščen. Umrl je v Peterburgu za vodenico 10. marca (po starem štetju 26. februarja) leta 1861. Truplo so Ukrajinci kmalu nato prepeljali na Ukrajino ter ga pokopali na Tarasovi gori ob Dnjepru dne 19. maja (6. maja) 1861.

Obširen življenjepiš Ševčenkovega glej v knjigi »Kobzar«, izbrane pesmi T. Ševčenka, Laposlovna knjižnica, V. zvezek, Katoliška Bukvarna v Ljubljani 1907. — Kratka zgodovina Ukrajine je v »Kobzarju«, V. zvezku, in v »Hajdamakih«, VII. zvezku Laposlovne knjižnice.

¹ Junake, kozake, ki so padli v boju, so tovariši pokrivali z rdečo kitajko, t. j. rdečim svilenim prtom.